

**KUNST** JUBILEUM W139

Een kunstenaarsinitiatief dat de veertig jaar haalt is uitzonderlijk, maar W139 lukte het

De tentoonstellingsruimte in de Amsterdamse Warmoesstraat viert het jubileum met twee exposities.

Anna van Leeuwen 24 september 2019, 18:00



Gijs Frieling, De Waarheid. Beeld Gert Jan van Rooij

Deze zomer kreeg kunstruimte W139 een telefoontje. Of het pand, vlak bij de Dam in Amsterdam, wellicht voor een paar maanden te huur was? De beller zocht een plek voor een ijsjesmuseum, een echte publiekstrekker, Warmoesstraat 139 zou een prachtlocatie zijn.

Het antwoord: vriendelijk bedankt voor de interesse, maar nee.

Nee, W139 kan geen ijsjesmuseum zijn, het is al veertig jaar een van de bekendste kunstruimten van Nederland, kortweg 'de W' voor intimi. Nu is hier de uitgebreide jubileumtentoonstelling *Speak, memory* te zien, met twaalf internationale kunstenaars, zoals Thomas Hirschhorn, Meschac Gaba en Julika Rudelius.

Veertig jaar geleden lag de Warmoesstraat er totaal anders bij, de straat was nog geen 24-uursponaise van toeristen. Eind jaren zeventig was het centrum van Amsterdam vies en gevaarlijk en de Warmoesstraat berucht, denk maar aan de onderwereldsfeer zoals kortgeleden nagemaakt voor de film *Baantjer: het begin*.

Het was een kraak: een paar pas afgestudeerde kunstenaars en een filosoof bemachtigden in 1979 de sleutel van het pand, dat in gebruik was als opslag voor de verbouwing van de Bijenkorf. Als dank gaven ze de aannemer een appeltaart.

De plek was eerder een biljartacademie geweest, een theater en een dansstudio. En sindsdien een tentoonstellingsruimte, al gebruikten de oprichters dat woord aanvankelijk niet. Er waren geen uitnodigingen, er was geen agenda, er was gewoon elke maand een nieuwe tentoonstelling te zien. En de kunstenaars waren zelf de baas, zonder inmenging van een curator of galeriehouder.

'Verrek het is hier'

Toen de eerste groepstentoonstelling opende, in januari 1982, stond bij de gevel simpelweg een bord: 'Verrek het is hier'. Het was meteen een vernieuwende tentoonstelling door de mix van disciplines: foto's, installaties, muurschilderingen, schilderijen en sculpturen. Nu zou niemand daarvan opkijken, maar toen was het not done.

Kunstenaar Ad de Jong, een van de oprichters van W139, neemt ook deel aan de huidige tentoonstelling, met een nieuwe, grote sculptuur van epoxyhars. Hij lacht als hij over het telefoongesprek met het ijsjesmuseum hoort, dat komt hem bekend voor. Al in de beginjaren waren er regelmatig geïnteresseerden die het pand wilden overnemen. Maar de oprichters hadden het eerste recht van koop, zo was met de gemeente afgesproken.

Sinds het allereerste begin is W139 gratis toegankelijk voor iedereen die kunst wil komen kijken. Juist dat maakt de ruimte volgens De Jong 'van onschatbare waarde.' En de kunstenaar heeft daar zelf veel van geleerd: 'Mensen stelden ook kritische vragen, dat maakt je fundament heel stevig. Eigenlijk was dat mijn

opleiding.'

Het veranderde ook De Jongs manier van werken: hij was opgeleid als klassiek beeldhouwer, met klei, maar hij is lichtere sculpturen gaan maken, van nieuwe materialen zoals epoxyhars. En zijn beelden mag je aanraken. In zijn nieuwste sculptuur *Plant*, die nu in W139 is te zien, gebruikt hij ook vulkanische stenen om bezoekers tot aanraken te verleiden.

Een kunstplek die begint als kunstenaarsinitiatief en de veertig haalt. Het is uitzonderlijk, maar uit onderzoek van kunsthistoricus Jorne Vriens blijkt dat kunstenaarsinitiatieven uit de jaren zeventig en tachtig vaker een vruchtbare toekomst hebben. Vriens maakte een inventarisatie van 28 initiatieven, waarvan ruim de helft nog bestaat. Hij denkt dat voor het voortbestaan van W139 de aankoop van het pand in 2006 door de stichting W139 van groot belang is geweest. Daarnaast wijst hij erop dat het essentieel is dat een kunstplek zich inhoudelijk onderscheidt, ook om aanspraak te maken op subsidie.



Op de voorgrond: Ad de Jong, *Plant* (2019). Tegen de muur: Meschac Gaba, *Voyages* (2013). Beeld Gert Jan van Rooij

Geen typische W139-kunst

De jubileumtentoonstellingen (het worden er twee) doen geen poging om de afgelopen veertig jaar samen te vatten. Er bestaat ook geen typische W139-kunst, zo is duidelijk te zien voor wie bladert door foto's van de tentoonstellingen, performances en concerten. Al vallen wel de totaalinstallaties op. Zo vulde Yasmijn Karhof de ruimte in 2002 met metershoge zitzakken, [zorgde Caetano Carvalho voor een stoombad in 2015](#) en [maakte Oscar Peters in 2017 een kunstachtbaan](#).

Vriens heeft in zijn onderzoek geen vast kenmerk van W139-kunst

gevonden: 'Misschien de schaal?' Zijn interesse in de kunstenaarsinitiatieven ontstond toen hij meewerkte aan de tentoonstelling over de jaren tachtig in het Van Abbemuseum in Eindhoven. Daar was ook de gigantische installatie *Rom 87* van Rob Scholte en Sandra Derks te zien: die bestaat uit driehonderd delen, bladzijden uit kleurboeken die samen 44 vierkante meter kunst vormen. *Rom 87* was gemaakt voor hun tentoonstelling in W139 in 1982.

De instelling heeft de afgelopen decennia acht artistiek directeurs gehad. Een van hen, kunstenaar Gijs Frieling, neemt nu deel aan de tentoonstelling, een ander is inmiddels museumdirecteur: Ann Demeester van het Frans Hals Museum in Haarlem. Dit systeem van wisselende directeurs (met een maximale termijn van vier jaar) ging in 2012 op de schop om een steeds vernieuwende kerngroep van twintig kunstenaars de tentoonstellingen te laten organiseren.

De Jong, die bij de besluitvorming betrokken was, legt uit: 'Er waren voor het directeurschap gegadigden van over de hele wereld.' De vrees was dat die W139 vooral als stap in hun internationale curatoren carrière wilden gebruiken: 'Dan zou de plek veel minder voor Amsterdam betekenen en draai je mee in een internationaal systeem waarbij de tentoonstellingsruimte ondergeschikt is.'

Inmiddels omschrijft W139 zichzelf als een 'een productie- en presentatieruimte voor hedendaagse kunst' en wil het een voorbeeld stellen in artistieke zelforganisatie door kunstenaars. Dat doet zeker denken aan hoe het veertig jaar geleden begon. Niks geen ijsjesmuseum dus.



Speak, memory, W139, Amsterdam, t/m 3/11.

Op 2/10 wordt in kunsttalkshow *Stampa* (in W139, presentatie: Sacha Bronwasser en Gover Meit) stilgestaan bij het jubileum.



INTERVIEW MET AD DE JONG

Wie of wat zette je leven op het juiste spoor? In een serie interviews vraagt *de Volkskrant* mensen naar hun inspiratiebron. Kunstenaar Ad de Jong komt net uit een bunker en kijkt anders naar de natuur. ['Ik merkte: ik kan dit ijzer alle kanten op buigen, er zijn oneindige mogelijkheden.'](#)



MEER OVER [W139](#) [KUNST, CULTUUR EN ENTERTAINMENT](#) [KUNST EN ENTERTAINMENT](#)